

František Jan Vavák

(1741–1816)

„Ves zdejší, Milčice, ačkoliv jest z povinnosti a z těch nynějších školních vazeb a platů vypuštěna a ke Škrámníku zanechána, však času zimního nemohouce my malé děti ani tam posílati, umínili jsme sobě nějakou školu či barák na svůj vlastní sousedský náklad vystavěti, což se i letos stalo...“

Zápis z Vavákových Pamětí, 30. 5. 1795

Ves Milčice a největší z českých selských písmáků František Jan Vavák jsou synonyma, vyjadřující spojení českých venkovských lidí se zemí, kde se narodili, s půdou, na níž hospodařili, a s kulturou jazyka, jímž mluvili. Z tohoto podhoubí vyrůstalo na přelomu 18. a 19. století národní hnutí ovlivněné na jedné straně českou barokní zbožností a povědomím historické tradice, ve které se mísily zdánlivě nesourodé prvky katolické víry s výsledky české náboženské reformace, na druhé straně náročnými, neúnavnými a krok za krokem pracně postupujícími aktivitami buditelů tří generací. Ve výjimečných případech se buditelův program obnovy českého národního života, nesený povytce intelektuály, prolínal s cílevědomostí a intenzivním sebevzděláváním příslušníků selského stavu. Vavák jistě nebyl jediný sedlák, který stál v jedné řadě s buditelůvými iniciátory, ale z těch několika byl nejvzdělanější, nejsamostatnější v uvažování a nabyl nejširšího vlivu. Lze říci, že milčický rychtář byl jediný český písmák, který měl rysy geniality.

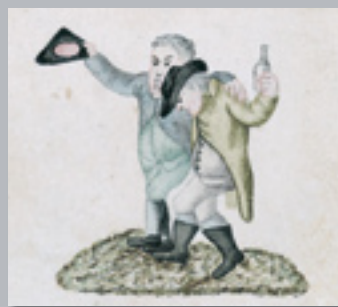

Z rukopisných Pamětí F. J. Vaváka (Národní muzeum)

V Milčicích se roku 1676 usadil z nedalekých Peček Vavákův dědeček Jiří. Písmákův otec Jan Antonín rodinný grunt významně zvelebil, ale po velkém ohni jej byl nucen opustit a přestěhovat se do menší chalupy. Dědicem hospodářství se stal jeho nejmladší syn František Jan Vavák. Jako úspěšný hospodář se dokonale obeznámil se vším, co souviselo s rostlinným i živočišným zemědělstvím, uměl roubovat stromy i vyrábět dřevěné nástroje, avšak do venkovské, nejspíš farní školy chodil jen krátce a nepravidelně. Vlastní píli se naučil dobře psát, číst a počítat, pochytil základy latiny a němčiny a dokonce i hudby. Celoživotně považoval vzdělání za jednu z nejvyšších pozemských hodnot. Samostatně hospodařit Vavák začal v dubnu 1761, za rok poté vyženil druhý statek a byl vzorným otcem dvou dcer a sedmi synů. Na výminku odešel pravděpodobně roku 1806. Přitom po třicet let (1779–1809) vykonával úřad obecního rychtáře. Byl mluvčím rychtářů poděbradského komorního panství před vrchností, řešil řadu sousedských sporů, vystupoval proti přetěžování rolníků robotními povinnostmi, stíhal alkoholismus a byl vyhledávaným katastrálním

geometrem. Hluboce věřící Vavák žil v souladu s Písmem a těšil se všeobecné autoritě. Kromě toho, že sbíral knihy a staré památky, věnoval se naplno osvětové a buditelské práci. Především od roku 1770 psal podrobnou kroniku svého života, tzv. *Paměti*, jeden z nejdůležitějších literárních pramenů té doby, veršoval a skládal písně, shromažďoval a třídil vědomosti z více oborů, zejména z národní historie a zeměpisu a zprostředkovával je svému okolí. Kdysi mu byl vytýkán politický a názorový konzervativismus, dnes nás Vavák zajímá pro neobyčejnou vzdělanost i literární talent, proto, že v praxi všedního dne dokázal překonávat náboženskou nesnášenlivost, že se přátelsky stýkal s Dobrovským, Ungarem, Krameriem a dalšími obrozenci a že žil činorodým životem bez lékařské pomoci až do jara 1816. Zemřel v 75 letech 15. listopadu toho roku. Pochován je na skramnickém hřbitově.

Z literárního díla, které po sobě František Jan Vavák zanechal, můžeme vyčíst mnohé o poměrně dlouhé, vnitřně členěné době od posledních let vlády Marie Terezie až k uvolnění, jež následovalo po sužujících napoleonských válkách. Vavákovy názory odpovídaly názorovému světu jeho selských současníků, ale zároveň kulturními zájmy a uměleckým talentem milčický rychtář většinu svých vrstevníků přerůstal. Zejména Vavákovy *Paměti* a dosud knižně nevydaný *Sbor básní* podávají výmluvně svědectví o zrodu a rozvoji národního uvědomění. Podle slov znalkyně jeho odkazu Stanislavy Jonášové byl Vavák „vskutku světlý zjev úsvitu české emancipace, jež je sotva možno pomínout a vypustit z kruhu českých buditelů“. Obec Milčice je právem hrdá na svého velkého rodáka.

Opilí sedláci, kolorovaná kresba od F. J. Vaváka (Literární archiv PNP)

Zřizovatelé: Národní muzeum – Matice česká, sekce Společnosti Národního muzea, ve spolupráci s Obecním úřadem v Milčicích – říjen 2009
Typografie, tisk: FAST reklamní studio s. r. o., Praha 10
Kontakt: Matice česká, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1, tel. 224 497 333, matice_ceska@nm.cz